

Хлівна Анастасія Андріївна,

здобувач ступеня вищої освіти магістра
навчально-наукового інституту заочного та
дистанційного навчання Національної академії
внутрішніх справ

Науковий керівник:

Сірий Юрій Миколайович,

т.в.о. заступника директора з навчально-
методичної та наукової роботи навчально-
наукового інституту № 1 Національної академії
внутрішніх справ, кандидат наук з державного
управління

ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ОБШУКУ В УМОВАХ ВОЄННОГО СТАНУ В УКРАЇНІ

Актуальність теми зумовлена передусім через те, що на сьогодні Україна переживає складний час, що зумовлено посяганням країни-агресора на територіальну цілісність Української держави та вторгненням російського війська на її територію. Агресія росії проти України спричинила низку змін до чинного законодавства, адаптуючи його до нагальних потреб та викликів, які диктують воєнні дії. Серед іншого, до Кримінального процесуального кодексу України були внесені зміни, що стосуються режиму досудового розслідування та судового розгляду кримінальних проваджень в умовах воєнного стану.

Метою роботи є аналіз законодавчих змін щодо проведення обшуку у період воєнного стану.

При розгляді питання обшуку у воєнний час необхідно наголосити спершу на статистиці. Так, Офіс Генерального прокурора є основним органом, який взяв на себе координацію розслідування воєнних злочинів з моменту вторгнення. Станом на 22.04.2024 року – 130537 воєнний злочинів [1].

Так, пропонується розгляд змін, що зазнав Кримінальний процесуальний кодекс України (далі – КПК України) з 24 лютого 2022 року щодо проведення обшуку. Обшук — це одна із слідчо (розшукових) дій, з метою виявлення та фіксації відомостей про обставини вчинення кримінального правопорушення, відшукування знаряддя кримінального правопорушення або майна, яке було здобуте у результаті його вчинення, а також встановлення місцезнаходження розшукуваних осіб [2].

Він проводиться на підставі ухвали слідчого судді місцевого загального суду, в межах територіальної юрисдикції якого знаходиться

орган досудового розслідування [2], що є примусовим порядком, полягає в обстеженні приміщень, ділянок місцевості, транспорту та громадян з метою виявлення та вилучення предметів, що мають значення для розслідування, а також людей та трупів. Обшук зачіпає конституційні права людини, є складним та трудомістким у провадженні. Так, ВРУ 14.04.2022 прийнятий Закон України «Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану» щодо внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України та удосконалюють процедуру здійснення кримінального провадження під час воєнного стану. При цьому юристи зазначають, що прийняті зміни порушують конституційні права громадян [3].

Першим нововведенням є здійснення обшуку у нічний час, а саме з 22:00 до 06:00 годин. Раніше ця вимога була недопустимою та можливою лише у невідкладних випадках, проте теперішня ситуація на території України змінила дану норму закону. Це зроблено у першу чергу для того, аби виявити диверсантів, які здійснюють координування для країни-агресора, виявлення осіб, які мають приховані збройні знаряддя чи боєприпаси, чи інші предмети суспільної небезпеки. Тому, щоб пришвидшити процес виявлення злочинців, правопорушення яких можуть викликати небезпеку для громадян та національній безпеці здійснюється проведення обшуку у нічний час. Наступним інноваційним процесом є здійснення обшуку без залучення понятих, що передбачено п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України. Ч. 7 ст. 223 вказує на те, що обшук чи обшук особи здійснюються з обов'язковою участю не менше двох понятих незалежно від застосування технічних засобів фіксування відповідної слідчої (розшукової) дії. Однак, у п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України зазначається, що в разі потенційної небезпеки для життя чи здоров'я понятих або об'єктивної неможливості їх залучення до проведення обшуку чи обшуку особи, така слідча (розшукова) дія може проводитися без участі понятих та за умови обов'язкової фіксації доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису [2]. Це є другою особливістю проведення обшуку в умовах воєнного стану.

Частина 1 статті 106 КПК України чітко визначає, що протокол під час досудового розслідування складається слідчим або прокурором, які проводять відповідну процесуальну дію, під час її проведення або безпосередньо після її закінчення [2]. Відповідно до цього положення протокол обшуку також повинен складатися під час проведення обшуку або безпосередньо після його закінчення. Однак, у

п. 1 ч. 1 ст. 615 КПК України зазначається, що в разі відсутності можливості складання процесуальних документів про хід і результати проведення слідчих (розшукових) дій фіксація таких процесуальних дій здійснюється доступними технічними засобами з подальшим складенням відповідного протоколу не пізніше сімдесяти двох годин з моменту їх завершення [2]. Таким чином, третьою особливістю проведення обшуку в умовах воєнного стану є те, що процесуальне оформлення вказаної слідчої (розшукової) дії за певних умов допускається не під час її проведення чи одразу по її завершенні, а протягом сімдесяти двох годин з моменту її закінчення.

В зв'язку із останньою особливістю виникає декілька питань, а саме:

- на якій підставі викликати осіб, які брали участь у проведенні обшуку, для підписання протоколу обшуку, та яку відповідальність вони понесуть в разі неявки;

- що робити в тому випадку, якщо особи, які брали участь в обшуку, позбавлені фізичної можливості прибути для підписання протоколу обшуку у відведений час, однак при потребі можуть підтвердити все зазначене у протоколі іншим способом (наприклад, по онлайн-зв'язку).

Таким чином, можна зробити висновок, що особливостями проведення обшуку в умовах воєнного стану є, по перше, те, що обшук можливо проводити у нічний час, а саме з 22:00 до 06:00 годин. По друге, така слідча (розшукова) дія в певних ситуаціях може проводитися без участі понятих за умови обов'язкової фіксації доступними технічними засобами шляхом здійснення безперервного відеозапису. По третє, фіксація зазначеної процесуальної дії за певних обставин здійснюється доступними технічними засобами, а протокол дозволяється складати згодом, але не пізніше сімдесяти двох годин з моменту її завершення. Однак, останнє положення ставить ряд питань та потребує певного удосконалення.

Список використаних джерел

1. Про зареєстровані кримінальні правопорушення та результати їх досудового розслідування. Електронний ресурс. URL: <https://www.gp.gov.ua/> (дата звернення: 22.04.2024 року).

2. Кримінальний процесуальний кодекс України: Закон України від 13.04.2012 року № 4651-VI / Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2013, № 9-10, № 11-12, № 13, ст.88 URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/4651-17#Text> (дата звернення: 22.04.2024 року).

3. Про внесення змін до Кримінального процесуального кодексу України щодо удосконалення порядку здійснення кримінального провадження в умовах воєнного стану: Закон України від 14.04.2022 року № 2201-IX/ Відомості Верховної Ради України. URL:

<https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2201-20#Text> (дата звернення: 22.04.2024 року).

Хізанов Олексій Дмитрович,
здобувач вищої освіти навчально-наукового інституту №1 Національної академії внутрішніх справ
Науковий керівник:
Демиденко Володимир Олексійович,
професор кафедри конституційного права та прав людини Національної академії внутрішніх справ, кандидат юридичних наук, доцент

ДОТРИМАННЯ КОНСТИТУЦІЙНИХ ЗАСАД ПІД ЧАС ПРАВОВОГО РЕЖИМУ ВОЄННОГО СТАНУ: СУЧАСНІ ВИКЛИКИ ТА ПЕРСПЕКТИВИ

Дотримання конституційних засад під час воєнного стану є одним із найважливіших аспектів забезпечення прав та свобод громадян в умовах кризових ситуацій. Україна, як суверенна держава, має свою Конституцію, яка гарантує права і свободи громадян незалежно від обставин, включаючи воєнний стан. Проте, воєнний стан може призвести до обмежень цих прав і свобод у зв'язку з необхідністю забезпечення національної безпеки та оборони.

Під час воєнного стану в Україні, Конституція передбачає можливість введення тимчасових обмежень на деякі права та свободи громадян з метою забезпечення національної безпеки та територіальної цілісності. Зокрема, під час воєнного стану може бути обмежено:

1. Стаття 30. Кожному гарантується недоторканність житла;
2. Стаття 31. Кожному гарантується таємниця листування, телефонних розмов, телеграфної та іншої кореспонденції;
3. Стаття 32. Ніхто не може зазнавати втручання в його особисте і сімейне життя, крім випадків, передбачених Конституцією України;
4. Стаття 33. Кожному, хто на законних підставах перебуває на території України, гарантується свобода пересування, вільний вибір місця проживання, право вільно залишати територію України, за винятком обмежень, які встановлюються законом;
5. Стаття 34. Кожному гарантується право на свободу думки і слова, на вільне вираження своїх поглядів і переконань;
6. Стаття 38. Громадяни мають право брати участь в управлінні державними справами, у всеукраїнському та місцевих референдумах,